

ЦЬКУВАННЯ У ЗВО

**Марченко Т.А., кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного університету
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2694-5315>**

На сьогодні питанням протидії цькуванню (булінгу) приділяється увага як з боку педагогічних колективів шкіл, так і з боку батьківських комітетів, громадських організацій тощо. Діє Закон України №8584 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо протидії булінгу» від 18.12.2018 року, який передбачає відповідальність не тільки за вчинення, але й за приховування випадків булінгу. Законом визначено, що булінг (цькування) – це діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

За визначенням цькування, також булінг (від *англ.* bullying - *злякування, цькування, задирання*) - різновид насильства; навмисне, що не носить характеру самозахисту і не є санкціонованим нормативно-правовими актами держави, довготривале (повторюване) фізичне чи психологічне насильство з боку індивіда чи групи, які мають певні переваги (фізичні, психологічні, адміністративні тощо) стосовно індивіда, і що відбувається переважно в організованих колективах із певною особистою метою.

До причин, які *призводять до формування цькування* належать: людська нерівність, нетолерантність суспільства (у тому числі й суспільні стереотипи), сімейне виховання (насилля в родині, авторитарний стиль виховання, гіперопіка над дитиною, відсутність комунікації «батьки-діти»), формування ієрархії в колективі, ставлення до насилля власне у суспільстві.

За дослідженнями української соціологині Олени Ожійової, крім шкільного та домашнього цькування, виокремлено ще один його вид - цькування на роботі. Якщо шкільне цькування поєднує і фізичне насильство, і психологічне, то цькування на роботі здебільшого має форми психологічного насильства (насильство, що наносить психологічну травму шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість).

Цькування у закладах вищої освіти (ЗВО) виражається у стосунках: викладач ↔ студент, викладач ↔ викладач, викладач ↔ завідувач кафедри, завідувач кафедри ↔ проректор. Особливо гострою ця проблема стала через оптимізацію навчального процесу (забезпечення якості освітнього процесу), що призводить до скорочення штату та до зростання конкуренції серед науково-педагогічного складу.

1. *Викладач ↔ студент*: психологічне цькування у вигляді залякування з боку викладача: погрози про нескладання заліку/іспиту; принизливе звертання на заняттях; негативне оцінювання у присутності інших студентів; зверхність у звертанні до студентів конкурентних факультетів; зневага до викладача за різними ознаками (расовою приналежністю, віком, фізичними вадами, методами викладання тощо);

2. *Викладач ↔ викладач*: психологічний тиск через уникання спілкування (ізоляцію); вербальне цькування (образливе звертання); негативне ставлення до одного в колективі призводить до несприйняття в цілому;

3. *Викладач ↔ завідувач кафедри*: вербальне цькування, зведення наклепів, поширення образливих чуток, шантажування, погрози, уникання спілкування (посередником є лаборанти кафедри), кіберцькування (пригноблення за допомогою мобільних телефонів – Вайбер тощо); залякування (використання агресивної мови тіла й інтонації голосу); вимагання (грошей, послуг тощо);

4. *Завідувач кафедри ↔ проректор*: постійне негативне оцінювання роботи кафедри; невідповідність профілю кафедри контрактним вимогам; відсутність зворотнього зв'язку у роботі тощо.

На жаль, про такі види цькування відомо достатній кількості працівників, проте з різних причин про це не хочуть говорити, не вірячи у дію закону, відповідно до якого є такі види відповідальності:

- правопорушення, згідно з якими встановлюється відповідальність за булінг:
 - вчинення булінгу – накладення штрафу від 850 до 1700 грн. або громадські роботи на строк від 20-ти до 40-ка годин;
 - булінг, вчинений групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – штраф від 1700 до 3400 грн. або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин;
 - неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу – накладення штрафу від 850 до 1700 грн. або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до 20% заробітку.

Іншим заходом для вирішення питання протидії цькуванню є виховання самоповаги, толерантності до кожного у колективі, корпоративної культури, доброзичливих та дружніх стосунків, що сприятиме успішній роботі кожного співробітника та ЗВО в цілому.

Література

1. Ожйова О.М. Категоріальний аналіз насильства: соціологічний дискурс / О.М.Ожйова // Грані. – 2011. – №1. – С.101–104.
- 2.<https://vk24.ua/news/psihologicne-ckuvanna-na-roboti-karatimut-strafo-i-arestom>